

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА**

Кафедра прикладної економіки і міжнародних економічних відносин

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Р. ШЕЛУДЬКО

«31» серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОПП І ЕКОНОМІКА ПРАЦІ І СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма – «Облік і оподаткування»

Факультет обліку та фінансів

Харків - 2020

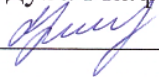
Робоча програма дисципліни «Економіка праці і соціально-трудоі відносини» для здобувачів галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 071 «Облік і оподаткування», освітньо-професійної програми «Облік і оподаткування» «26» серпня 2020 р. ____ с.

Розробник: **Шелудько Леся Володимирівна**, доцент кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин, кандидат економічних наук, доцент

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин

Протокол № 1 від «26» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин

 Л. ЛОМОВСЬКИХ

«26» серпня 2020 р.

Схвалено методичною комісією факультету обліку і фінансів.

Протокол від «31» серпня 2020 р. № 2.

Голова методичної комісії
факультету обліку і фінансів,
к.е.н. доцент

О. Горох

© Шелудько Л.В., 2020

© Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва, 2020

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»	Нормативна	
Модулів – 3	Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування» Освітня (освітньо-професійна) програма – «Облік і оподаткування»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		3-й	3-й
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		6-й	6-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 60 самостійної роботи студента - 54	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	30 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	6 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		54 год.	102 год.
		Індивідуальні завдання: -	
		Вид контролю: – іспит.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни "Економіка праці і соціально-трудові відносини" є формування системи теоретичних і практичних знань про категорії, поняття, механізми забезпечення ефективної зайнятості населення та прогресивного розвитку соціально-трудових відносин в Україні на всіх рівнях.

Предметом вивчення дисципліни є сукупність теоретичних і практичних проблем формування людського потенціалу, забезпечення ефективного використання його у сфері праці як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях з метою забезпечення високої якості життя населення та високої ефективності економічної діяльності.

Завданням вивчення курсу є теоретична підготовка студентів з питань:

- засвоєння основних категорій і термінів, що використовуються в економіці праці;
- оволодіння методами поділу та кооперації праці, організації робочих місць;
- здобуття навичок у визначенні чинників ефективності та продуктивності праці, розрахунку трудових показників, нарахуванні заробітної плати;
- дослідження системності та порядку формування фонду оплати праці, а також ефективності його використання;
- оволодіння методами вивчення витрат робочого часу, нормування праці;
- підвищення адаптації студентів до ринку праці з метою формування ефективної системи соціально-трудових відносин.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати : сутність соціально-трудових відносин в аграрному секторі, завдання економіки праці на сучасному етапі;

етапи становлення та розвитку ринкового середовища на селі та пов'язані з ними проблеми використання трудових ресурсів;

завдання та напрями удосконалення організації праці на сільськогосподарських підприємствах;

організаційно-правові основи нормування та оплати праці в галузі;

особливості нормування та оплати праці працівників всіх підрозділів сільськогосподарських підприємств;

мотиваційні, інноваційні, рекреаційні проблеми економіки праці;

методичні основи розробки планів поліпшення соціально-трудових відносин.

вміти: оцінювати стан соціально-трудових відносин на підприємстві, ринку праці в галузі;

розробляти заходи щодо удосконалення використання трудових ресурсів;

формувати систему мотивоформувальних та стимулювальних заходів на підприємстві;

оцінювати та удосконалювати, а за необхідності й розробляти прогресивні

системи організації та оплати праці;

складати проекти трудових договорів між адміністрацією підприємства та працівниками;

проектувати раціональні режими праці та відпочинку;

складати відповідні розділи планів соціально-економічного розвитку підприємства.

Міждисциплінарні зв'язки дисципліна базується на фундаментальних дисциплінах соціологія, система наукових методів організації праці, економіка підприємства, організаційний менеджмент, організація виробництва.

На вивчення дисципліни відводиться **120 год. – 4 кредити ЄКТС**.

У результаті вивчення дисципліни у здобувачів мають бути сформовані наступні компетентності:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності у сфері обліку, аудиту та оподаткування або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки і характеризується комплексністю й невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

1. Здатність працювати в команді.
2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Спеціальні компетентності

1. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, робити узагальнення стосовно оцінки прояву окремих явищ, які властиві сучасним процесам в економіці.

Програмні результати навчання

1. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причиннонаслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

2. Розуміти місце і значення облікової, аналітичної, контрольної, податкової та статистичної систем в інформаційному забезпеченні користувачів обліково-аналітичної інформації у вирішенні проблем в сфері соціальної, економічної і екологічної відповідальності підприємств.

3. Визначати сутність об'єктів обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування та розуміти їх роль і місце в господарській діяльності.

4. Формувати й аналізувати фінансову, управлінську, податкову і статистичну звітність підприємств та правильно інтерпретувати отриману інформацію для прийняття управлінських рішень.

5. Володіти методичним інструментарієм обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування господарської діяльності підприємств.

6. Розуміти особливості практики здійснення обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування діяльності підприємств різних форм власності, організаційно-правових форм господарювання та видів економічної діяльності.

7. Знати механізми функціонування бюджетної і податкової систем України

та враховувати їх особливості з метою організації обліку, вибору системи оподаткування та формування звітності на підприємствах.

8. Розуміти організаційно-економічний механізм управління підприємством та оцінювати ефективність прийняття рішень з використанням обліково-аналітичної інформації.

9. Ідентифіковувати та оцінювати ризики господарської діяльності підприємств.

10. Розуміти теоретичні засади аудиту та вміти застосовувати його методи і процедури.

11. Визначати напрями підвищення ефективності формування фінансових ресурсів, їх розподілу та контролю використання на рівні підприємств різних організаційно-правових форм власності.

12. Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи і комп'ютерні технології для обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування.

13. Усвідомлювати особливості функціонування підприємств у сучасних умовах господарювання та демонструвати розуміння їх ринкового позиціонування.

14. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження соціально-економічних явищ і господарських процесів на підприємстві.

15. Вміти працювати як самостійно, так і в команді, проявляти лідерські якості та відповідальність у роботі, дотримуватися етичних принципів, поважати індивідуальне та культурне різноманіття.

16. Виконувати професійні функції з урахуванням вимог соціальної відповідальності, трудової дисципліни, вміти планувати та управляти часом.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Трудові ресурси та ринок праці.

Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни «Економіка праці і соціально-трудові відносини»

1. Праця як об'єкт дисципліни
2. Особливості праці. Аграрна праця та її особливості
3. Об'єкт, методологія і завдання дисципліни
4. Соціально-трудовий напрям економічної думки

Тема 2. Трудові ресурси і трудовий потенціал

1. Населення як демоекономічна категорія.
2. Характеристики відтворення населення.
3. Трудові ресурси як соціально-економічна категорія,
4. Відтворення ресурсів для праці,
5. Трудовий потенціал суспільства.

Тема 3. Ринок праці та його регулятори

1. Поняття та основні складові ринку праці.
2. Кон'юнктура та особливості ринку праці.
3. Взаємодія попиту та пропозиції на ринку праці.
4. Інфраструктура ринку праці.

Змістовий модуль 2. Ефективність використання трудового потенціалу та плануванні праці

Тема 4. Організація і нормування праці

1. Поняття, зміст та завдання організації праці.
2. Організація робочих місць.
3. Форми розподілу і кооперації праці.
4. Основи організації нормування праці.
5. Різновиди норм праці

Тема 5. Продуктивність і ефективність праці

1. Теоретичні аспекти продуктивності й ефективності праці.
2. Показники і методи вимірювання продуктивності праці.
3. Фактори і резерви підвищення продуктивності праці.

Тема 6. Політика доходів і оплати праці

1. Вартість робочої сили.
2. Види доходів населення.
3. Функції та елементи оплати праці.
4. Форми та системи оплати праці.
5. Державне регулювання оплати праці.

Тема 7. Планування праці.

1. Сутність і значення планування праці. Трудові показники.
2. Види планів з праці. Показники праці як складова бізнес-плану.
3. Методи планування трудових показників. Планування продуктивності праці, чисельності персоналу, фонду заробітної плати.
4. Планування соціального розвитку трудових колективів.

Тема 8. Аналіз, звітність, аудит у сфері праці.

1. Економічний аналіз і аудит у сфері праці.
2. Напрями, етапи і методи проведення аудиту в сфері праці. Ефективність аудиту.
3. Звітність з питань праці.

Змістовий модуль 3. Соціально-трудові відносини та соціальне партнерство

Тема 9. Соціально-трудові відносини як система

1. Сутність соціально-трудових відносин. Загальна характеристика їх системи.
2. Сторони і суб'єкти соціально-трудових відносин.
3. Предмет соціально-трудових відносин на різних рівнях.
4. Принципи і типи соціально-трудових відносин.
5. Якість трудового життя як результат і показник стану соціально-трудових відносин.

Тема 10. Соціальне партнерство.

1. Сутність соціального партнерства та його роль у функціонуванні ринкової економіки.
2. Держава в системі соціально-трудових відносин.
3. Роль найманих працівників і профспілок у системі соціального партнерства.
4. Організації та об'єднання роботодавців як суб'єкти соціального партнерства.
5. Стан соціального партнерства в Україні та основні напрями його розвитку.

Тема 11. Соціально-трудові відносини зайнятості населення.

1. Поняття і види зайнятості населення.
2. Державне регулювання зайнятості в Україні.
3. Державна служба зайнятості.
4. Безробіття та його види. Модифікації видів безробіття.

Тема 12. Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин.

1. Сутність і завдання моніторингу соціально-трудової сфери.
2. Джерела інформації про зайнятість і соціально-трудові відносини.
3. Основні напрями моніторингу соціально-трудової сфери.
4. Організація моніторингу соціально-трудової сфери в Україні.

Тема 13. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин.

1. Цілі, завдання, структура, пріоритетні напрями діяльності Міжнародної організації праці.
2. Нормотворча діяльність МОП. Міжнародний кодекс праці.
3. Застосування конвенцій країнами — членами МОП. Основні напрями вдосконалення нормотворчої діяльності МОП на сучасному етапі.
4. Проблеми інтеграції соціально-трудових відносин України в систему відносин, визнану МОП.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
	усьог о	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	с-п	с.р.		л	с-п	с.р.
Змістовий модуль 1. Трудові ресурси та ринок праці.								
Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни «Економіка праці і соціально-трудові відносини»	6	2	2	2	6	-	-	6
Тема 2. Трудові ресурси і трудовий потенціал	6	2	2	2	10	1	1	8
Тема 3. Ринок праці та його регулятори	7	2	2	3	10	1	1	8
Разом за змістовим модулем 1	19	6	6	7	26	2	2	22
Змістовий модуль 2. Ефективність використання трудового потенціалу та плануванні праці								
Тема 4. Організація і нормування праці	8	2	2	4	6	-	-	6
Тема 5. Продуктивність і ефективність праці	8	2	2	4	8	-	-	8
Тема 6. Політика доходів і оплати праці	8	2	2	4	10	1	1	8
Тема 7. Планування праці.	11	3	3	5	9	-	-	9
Тема 8. Аналіз, звітність, аудит у сфері праці.	11	3	3	5	11	1	1	9
Разом за змістовим модулем 2	46	12	12	22	44	2	2	40
Змістовий модуль 3. Соціально-трудові відносини та соціальне партнерство								
Тема 9. Соціально-трудові відносини як система	8	2	2	4	6	-	-	6
Тема 10. Соціальне партнерство.	8	2	2	4	7	-	-	7
Тема 11. Соціально-трудові відносини зайнятості населення.	11	3	3	5	10	1	1	8
Тема 12. Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин.	12	3	3	6	11	1	1	9
Тема 13. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин.	10	2	2	6	10	-	-	10
Разом за змістовим модулем 3	49	12	12	25	44	2	2	40
Іспит	6	-	-	-	6	-	-	-
Усього годин	120	20	20	74	120	6	6	102

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет, метод і завдання дисципліни «Економіка праці і соціально-трудові відносини»	2
2	Ринок праці та його регулятори	2
3	Аналіз, звітність, аудит у сфері праці	3
4	Соціально-трудові відносини як система	2
5	Соціальне партнерство.	2
6	Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин.	3
7	Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин.	2
	Разом	16

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Трудові ресурси і трудовий потенціал	2
2	Організація і нормування праці	2
3	Продуктивність і ефективність праці	2
4	Політика доходів і оплати праці	2
5	Планування праці.	3
6	Соціально-трудові відносини зайнятості населення.	3
	Разом	14

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-	-	-

8. Самостійна робота

Самостійна робота студента відноситься до інформаційно-розвиваючих методів навчання і є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Види самостійної роботи студентів за цільовим призначенням:

1. Вивчення нового матеріалу: читання та конспектування літературних джерел інформації; перегляд відеозаписів; прослуховування лекцій магнітних записів; інші види занять.
2. Поглиблене вивчення матеріалу: підготовка до контрольних, практичних, семінарів; виконання типових задач; інші види занять.

3. Вивчення матеріалу з використанням елементів творчості: проведення лабораторних робіт з елементами творчості; розв'язання нестандартних задач; виконання розрахунково-графічних робіт і курсових робіт; участь у ділових іграх і в розборі проблемних ситуацій; складання рефератів, доповідей, інформацій з заданої теми; інші види занять.

4. Вдосконалення теоретичних знань і практичних навичок в умовах виробництва: навчальні практикуми, робота на філіях кафедр; усі види практик.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет, метод і завдання дисципліни «Економіка праці і соціально-трудові відносини»	2
2	Трудові ресурси і трудовий потенціал	2
3	Ринок праці та його регулятори	3
4	Організація і нормування праці	4
5	Продуктивність і ефективність праці	4
6	Політика доходів і оплати праці	4
7	Планування праці.	5
8	Аналіз, звітність, аудит у сфері праці.	5
9	Соціально-трудові відносини як система	4
10	Соціальне партнерство.	4
11	Соціально-трудові відносини зайнятості населення.	5
12	Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин.	6
13	Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин.	6
	Разом	74

9. Індивідуальні завдання

№ з/п	Назва теми
1	Характеристика ринку праці України (окремої області або району).
2	Основні проблеми сучасного ринку праці України.
3	Зарубіжний досвід управління зайнятістю населення та безробіттям.
4	Демографічна характеристика населення України (області, району).
5	Міграційні процеси в Україні: проблеми та шляхи вирішення.
6	Визначення рівня і динаміки безробіття (зайнятості населення) регіону.
7	Кадрова політика підприємства (на прикладі провідних компаній світу).
8	Принципи формування мінімального споживчого бюджету в Україні.
9	Характеристика трудового потенціалу регіону (області, району).
10	Проблеми розвитку соціально-трудових відносин у контексті європейської інтеграції.
11	Соціально-економічна характеристика трудових ресурсів регіону (області, району).
12	Розширене відтворення населення та трудових ресурсів на селі.

13	Сучасні форми матеріального стимулювання працівників.
14	Проблеми формування сучасної робочої сили в сільському господарстві.
15	Стан та ефективність використання трудових ресурсів у сільському господарстві.
16	Управління міграційними процесами на селі.
17	Динаміка прожиткового мінімуму в Україні, його вплив на рівень життя населення.
18	Самозайнятість сільського населення як спосіб подолання безробіття.
19	Тенденції безробіття і зайнятості сільського населення в Україні.
20	Чинники розвитку трудового потенціалу і їх вплив на конкурентоспроможність працівників.
21	Вплив сезонності сільськогосподарського виробництва на використання трудових ресурсів.
22	Мотивація та ціна робочої сили в сільському господарстві.
23	Впровадження новітніх технологій як умова підвищення продуктивності праці.
24	Особливості становлення нових соціально-трудових відносин в Україні.
25	Пенсійна реформа в Україні та її наслідки.
26	Праця як сфера життєдіяльності та її ефективність
27	Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації персоналу сільськогосподарських підприємств.
28	Управління міграційними процесами на селі.
29	Динаміка прожиткового мінімуму в Україні, його вплив на рівень життя населення.
30	Сучасна демографічна ситуація в Україні: проблеми та перспективи.
31	Діяльність МОП та сучасні тенденції міграційних процесів.
33	Ключові фактори підвищення продуктивності праці у сільському господарстві України.
34	Мотивація та ціна робочої сили в сільському господарстві.
35	Розвиток соціальної сфери села.
36	Інвестиції в людський капітал як фактор економічного зростання АПК.
37	Джерела формування доходів сільського населення і напрямки їх використання (грошові доходи і витрати населення України).
38	Особливості ринку праці в аграрному секторі економіки України.
39	Приховане безробіття в Україні, його причини, наслідки та шляхи подолання.
40	Механізм державного регулювання ринку праці в Україні.
41	Сучасні форми матеріального стимулювання працівників.
42	Мінімальна заробітна плата, її роль у державному регулюванні оплати праці.
43	Рівень життя та система соціального захисту населення (рівень життя, якість життя та соціальні індикатори рівня життя населення).
44	Сутність та характеристика генеральної та галузевої тарифної угоди.

10. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни використовуються наступні методи навчання:

1). Група методів за джерелом інформації і сприйняття навчальної інформації – **словені** (лекція, семінари, бесіда, розповідь); **наочні** – (ілюстрація, демонстрація, презентація), **практичні** (збір інформації, її економічна обробка, розрахунки, графічно-схематичне зображення інформації).

Лекція - логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за

необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. Лекція є однією з основних організаційних форм навчальних занять і, водночас, методів навчання.

Лекція із застосуванням ігрових методів - застосовуються методи мозкової атаки, методи конкретних ситуацій та інші, коли здобувачі самі формулюють проблему, і самі намагаються її вирішити.

Семінари - форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких здобувачі готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінарські заняття можуть проводитися у формі бесіди, рецензування та обговорення рефератів і доповідей, дискусій тощо.

Практичні заняття - форма навчального заняття, на якому викладач організує детальний розгляд здобувачами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання здобувачом відповідно до сформульованих завдань.

Індивідуальне заняття - форма навчального заняття, що проводиться з окремими здобувачами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей.

Рольові ігри (інсценізація) – форма активізації здобувачів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації у ролі безпосередніх учасників подій.

Консультація - форма навчального заняття, при якій здобувач отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування (проводяться протягом семестру – поточні консультації, семестрові та екзаменаційні).

2). Група методів за логікою передачі і сприйняття навчального матеріалу:– **індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;**

3). Група методів за ступенем самостійного мислення при засвоєнні знань – **репродуктивні та продуктивні** (дослідницькі, пошукові, частково-пошукові);

4). Група методів за ступенем управління навчальним процесом: навчання під керівництвом викладача, самостійна робота здобувача з навчальною та науковою літературою, текстами лекцій, підготовка до семінарських і практичних занять, робота з комп'ютером, виконання письмових завдань.

11. Методи контролю

Система оцінювання знань та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять. Перевірка та оцінювання знань студентів проводиться у наступних формах:

1. Оцінювання роботи студентів у процесі семінарських занять;
2. Оцінювання роботи студентів під час проведення практичних занять;
3. Проведення проміжного контролю;
4. Проведення модульного контролю;
5. Проведення підсумкового екзамену.

Поточне оцінювання знань та умінь студентів здійснюється під час проведення семінарських та практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи.

Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни; відвідування занять;
- проходження проміжного контролю;
- виконання модульного контрольного Задача.

Оцінювання проводиться за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;
- ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
- уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні завдань винесених на самостійне опрацювання та розгляд в аудиторії;
- логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії;
- вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Максимальна кількість балів ставиться за умови відповідності виконаного Задача студента або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

При оцінюванні практичних завдань увага приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то бальна оцінка буде знижена.

Проміжний тестовий контроль проводиться два рази за семестр. При проведенні поточного тестування визначається рівень знань студентів з теоретичних питань навчальної дисципліни. Тестові Задача охоплюють провідні теми, які вивчаються в межах даної навчальної дисципліни та згруповані за двома модулями, кожен з яких складається з тестових завдань різного рівня складності.

Підсумковий контроль проводиться в кінці вивчення курсу у вигляді ПМК.

Оцінювання рівня знань при складанні заліку здійснюється за такими критеріями.

«Зараховано» (60-100 балів). Студент засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні Задача, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення й висновки, наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу, допускає незначні помилки у формулюванні термінів, категорій, невеликі арифметичні помилки у розрахунках при вирішенні практичних завдань.

«Не зараховано» (0-59 балів). Студент не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні питання, не вміє або неправильно виконує розрахунки при вирішенні практичних завдань.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота													Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13		
4	3	5	5	8	5	7	8	6	7	6	8	8	20	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90-100	A	зараховано
82-89	B	
75-81	C	
66-74	D	
60-65	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Навчальний процес при підготовці бакалаврів спеціальності забезпечується текстами лекцій, методичними розробками з організації самостійної роботи, які розроблені ведучим курсу.

1. Курс лекцій з дисципліни;
2. Робочий зошит для практичних завдань навчальної дисципліни;
3. Методичні вказівки щодо організації самостійної роботи та виконання індивідуального науково-дослідного завдання;
4. Пакет тестових завдань.

14. Рекомендована література

Основна

1. Азаренкова Г.М. Економіка праці та соціально-трудові відносини: посібник / Г.М. Азаренкова. – Київ: «Ліра-К», 2010. – С.144–147.
2. Акулов М.Г. Економіка праці і соціально трудові відносини: навч. посіб. / М.Г.Акулов, А.В. Драбаніч, Т.В. Євась – Київ: Центр учбової літератури, 2012. – С.293–301.
3. Волгин Н.А. Экономика труда: социально-трудовые отношения: ученик /Н.А. Волгин, Ю.Г. Одегов – Москва, 2010. – С.736–742 .

4. Гриньова В.М. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навч. посіб. / В.М. Гриньова, Шульга Г.Ю. – К.: «Знання», 2010. – С.310-314.
5. Демографічний щорічник «Населення України за 2017 рік». [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.ukrstat.gov.ua
6. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навч. посіб. / [За ред. Назарової]. – Київ, 2010. – С.573–578.
7. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навч.-метод. Посібник / За заг. ред. проф. Качана Є. П. – Тернопіль: ТДЕУ, 2006. – 373 с.
8. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навчальний посібник /Т.П. Збрицька, М.С.Татаревська, О.В. Сорока. [За заг. ред. М.С. Татаревської]. – Одеса: ОДЕУ, 2010 р. – С.379–384.
9. Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навч. посіб. / Н.І.Єсінова. – К.: Кондор, 2006. -432 с.
10. Завіновська Г.Т. Економіка праці: Навч. посіб. / Г.Т. Завіновська. – 2-ге вид, без змін. –К.:КНЕУ, 2006. – 300 с.
11. Карпіщенко О.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навчальний посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 246 с.
12. Ким М.Н. Трудовой потенциал: формирование, использование, управление: Учебное пособие. Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2003. - 250 с.
13. Ковальов В.М. Економіка праці і соціально-трудові відносини. Навчальний посібник / За ред. В.М. Ковальова. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 256 с.
14. Колот А.М. Економіка праці і соціально-трудові відносини: підручник ; [А.М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. — Київ : КНЕУ, 2009. — С.711–716.
15. Людський розвиток в Україні: історичний вимір трансформації державної соціальної політики: колективна монографія / ; [за ред.. Е.М. Лібанової]. – Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – Київ, 2014. – С.380 –383 .
16. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: монографія / О.В. Макарова ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – Київ, 2015. – С. 241–249 .
17. Махсма М.Б. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навч. посіб. / М.Б. Махсма. -2-ге вид. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. - 188 с.
18. Махсма М.Б. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навчальний посібник. – К.: Атика, 2005. - 304 с.
19. Розділ 13 Статистичного збірника «Україна у цифрах 2017». [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.ukrstat.gov.ua
20. Сумцов В. Г. Економіка праці та соціально-трудові відносини : /навчальний посібник / В.Г. Сумцов, І.Г. Филипова, Г.С. Балахнін, – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. – С.512–518.

Додаткова

1. Бондар В.В. Умови праці в сільському господарстві: стан і шляхи поліпшення // Економіка АПК. - 2005. -№ 2. – С. 112-117.

2. Бородіна О.М. Методологічні підходи до визначення шляхів подолання бідності на селі // Економіка АПК. – 2006. - № 3.- С. 94-101.
3. Бутенко В.М. Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності роботи соціальної сфери села // Економіка АПК і природокористування: Вісн. / ХНАУ. – 2006. - № 10.- С. 20-24.
4. Василенка Н.І. Аналіз використання трудового потенціалу у сільському господарстві Львівщини // Економіка АПК. – 2007. -№ 8. – С. 148-152.
5. Відякіна М.М. Перспективи міграції сільськогосподарських працівників у розширеному ЄС // Економіка АПК. – 2006. - № 12.- С. 140-145.
6. Вітвіцький В., Метельська З., Петрик В. Тарифна система – основа організації управління персоналом на підприємствах АПК // Україна: аспекти праці. – 2006. - № 6.- С. 21-25.
7. Гнибіденко І. Перспективи формування ринку праці на селі // Україна: аспекти праці. – 2006. -№ 8. – С. 3-8.
8. Дієсперов В. Визначення ефективності в сільськогосподарському підприємстві // Економіка України. – 2007. - № 10. – С. 70-78.
9. Дієсперов В.С. Актуальні проблеми оплати сільськогосподарської праці // Облік і фінанси АПК. – 2005. - № 7.- С. 51-58.
10. Євтушенко Н. Стратегія розвитку соціальної сфери села // Економіка АПК і природокористування: Вісн. / ХНАУ. – 2006. - № 10.- С. 67-72.
11. Заюков І., Коваль Н. Проблеми та перспективи розвитку в Україні професійного навчання кадрів на виробництві // Економіка України. – 2008. - № 6. – С. 80-87.
12. Крамаренко В.І. Управління персоналом фірми: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2003. – 272 с.
13. Крушельницька О.В. Управління персоналом: Навч. посіб. / О.В. Крушельницька, Д.П. Мельничук. – 2-ге вид., перероб. й доп., - К.: Кондор, 2006. - 308 с.
14. Лук'янихін В.О. Менеджмент персоналу: Навч. посіб. / В.О. Лук'янихін. – Суми: Університетська книга. 2004. – 592 с.
15. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій // Економіка АПК. – 2008. - № 5.- С. 51-55.
16. Муравка П. Міграційні процеси сільського населення в сучасному соціально-економічному розвитку Тернопільської області // Україна: аспекти праці. – 2006. -№ 3. – С. 26-30.
17. Мурашко М.І. Менеджмент персоналу: Навч.-практ. посіб. / М.І. Мурашко. – К.: Знання, 2002. – 311 с.
18. Олійник Т.І. Формування й ефективне використання трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств: Монографія / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва – Харків: Магда Ltd, 2008. – 372 с.
19. Олійник Т.І. Конкуренція та конкурентоспроможність на ринку аграрної праці // Економіка АПК. -2008. -№ 4. – С. 109-116.
20. Опаленко І.О. Ринок праці в аграрній сфері Черкаської області // Економіка АПК. -2005. -№ 2. – С. 117-121.

21. Павлик В.П. Оцінка сільськогосподарського виробництва за собівартістю і затратами праці // Економіка АПК. – 2007. - № 2. – С. 67-72.
22. Плужніков В.О., Кіях О.О. Вплив мотивації праці на підвищення ефективності виробництва // Економіка АПК. – 2008. - № 4.- С. 137-140.
23. Рябоконь В.П. Відродження українського села – пріоритетний напрям аграрної політики держави // Економіка АПК. – 2007. - № 12.- С. 3-7.
24. Червінька Л. Мотивація праці в контексті формування конкурентного середовища // Україна: аспекти праці. – 2005. - № 2.- С. 39-43.
25. Шебаніна О.В. Стан і основні напрями удосконалення оплати праці в продовольчому під комплексі АПК // Економіка АПК. – 2006. - № 9.- С. 3-8.
26. Щербак Л.В. Трудомісткість операцій з виробництва сільськогосподарської продукції // Економіка АПК. – 2006. - № 6. – С. 87-91.
27. Ярова В.В. Проблеми демовідтворювальних процесів в Україні // Економіка АПК. -2006. -№ 11. – С. 135-138.
28. Яценко В.М., Козулько О.П. Аналіз стану людського капіталу підприємств АПК у період трансформації економіки України // Економіка АПК – 2007. - № 6. – С. 108-112.

15. Інформаційні ресурси

1. Сервер Верховної Ради України [Електронний ресурс]– Режим доступу: www.rada.gov.ua/
2. Національний рейтинг товарів і послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://quality-rating.org.ua/ru/main;>
3. Податки та бухгалтерський облік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: basa.tav.kharkov.ua.
4. Право. України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.legal.cov.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html.
5. Українське право [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrpravo.com.